

אחותנו את וישלח

פרשת וישלח ובמרכז דמותה של דינה, מזמנת לנו דיבור על פגיעות מיניות, על מצוקת הנפגעות והנפגעים, על אחריות ציבורית, ועל היחס לפוגעים. מסורת וותיקה בקולך היא להקדיש את דרשות השבת להעלאת המודעות ולשיח פתוח על התפקיד שלנו כחברות ושותפות בקהילה. אספנו עבורכן מספר מקורות שנכתבו על ידי חברות קולך ושותפות לדרך בעבר ובהווה, להשראה, ונשמח שתצרפו עוד משלכן:

מהר"ת מיכל כהנא כותבת על פרשת וישלח באגרת קולך תשפ"ג.

אפשר בקלות להוציא את כל פרק ל"ד וכאילו, דבר לא יגרע מסיפור מספר בראשית, ובכל זאת, בחרה התורה לא לוותר על סיפורה של דינה. **"וַתֵּצֵא דִּינָה בַת לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרֵאוּת בְּבִנוֹת הָאָרֶץ"** (ל"ד:א). רשי בשם המדרש תוהה מדוע מתוארת דינה גם כבת לאה שילדה ליעקב, ומסביר **"אֵלָּא עַל שֶׁ יֵצְאָתָה נְקֵרָא בַת לֵאָה, שְׁאֵף הִיא יֵצְאָנִית הִיתָה (בראשית רבה), שְׁנֵאֲמַר וַתֵּצֵא לֵאָה לְקֵרָאָהּ (ועליה משלו המשל כאמה כבתה)"**.

אבל המלבי"ם (רבי מאיר ליבוש בן יחיאל מכיל וייזר 1809-1879 פרשן המקרא שחי באימפריה הרוסית, פרוסיה ורומניה) דורש אחרת, והפירוש שלו עוזר לי קצת בסיפור הנורא הזה.

וכך הוא אומר:

ותצא דינה. מודיע כי דינה לא אשמה בזה, שלא תאמר שפרצה גדר הצניעות כי היתה בת לאה, שהיתה צנועה באהלה, ואשר ילדה ליעקב, שלידתה מתיחסת אל יעקב שהיתה צנועה וכשרה, כי לא היתה היציאה ללכת אחרי הבחורים רק לראות בבנות הארץ ובתהלוכותיהן: ועוד הוא ממשיך גם על הפסוק השני - **"וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכֶם בֶּן חֲמוֹר הַחִי נְשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה"**, ומפרש לנו שלא נאמר "שנ-כנסה עמו (עם שכם בן חמור החייו, נשאי הארץ) בדברי עגבים, כי ראה אותה בפעם הראשון, ויקח אותה, ביד חזקה ואין מציל מידו, כי היה נשיא הארץ, והיה חטאו משולש. א. ויקח אותה ביד חזקה וזה גזל גמור. ב. וישכב אותה, ובזה טמא אותה, אחר שהוא ערל, ו-ג. ויענה, כי לא נתרצית והיה אונס אצלה ונחשב לה לענוי, ובזה היה גזל גם נגדה.

הכוחנות של שכם ממשיכה גם בתביעה: **"קח לי את הילדה הזאת לאשה"**. היא רק ילדה, מזדעק הכתוב! ואחכ, כשאביו של שכם "מסביר": **"חֲשֵׁקָה נִפְשׁוּ בְּבִתְכֶם תֵּנוּ נָא אֹתָהּ לֹא אִשָּׁה"** (פסוק ח'). במילים של ימינו נגיד ש"בא לו עליה", מתחשק לו, דבר שלרגע קיים ולרגע איננו, ובמילותיו של המלבי"ם, "שהחשק הוא מובדל מן האהבה והחפץ, שהחשק אין לו עינים ואין לו טעם, שלפעמים יחשוק אדם גדול בבת פחותים ובכעורה ובעלת מום, כאומר שהוא חשק בלי טעם, כי ימצא יפות וטובות יותר ממנה בבני עמו, תנו נא אותה לו לאשה, ובזה תרויחו אתם..." אני עושה לכם טובה, אומר חמור! כדאי לכם! איזה דיל!!

ברגע שהבמה מסודרת כך, מתבהרת גם תגובתו העצובה והעצורה של יעקב. למה "החריש" ולא צעק ובכה? "שאם היה יעקב יודע שעדיין לא נטמאה היה מוסר נפשו להצילה בל תטמא, אבל יען ששמע שכבר טמא אותה ובניו היו בשדה ולא ירויח בהמהירות, לכן החריש עד בואם..." חוסר האונים מכה בו ובנו. משפחת העברים שבה אל ארצה ומולדתה והם מיעוט בביתם שלהם. מה עושים במצב כזה?

אבל האחים, כנציגי הדור "הבא", הפחות גלוי, מבינים אחרת את גודל האסון הכפול ומחשבים את תגובתם: **"ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד"** (פסוק ז'), והמלבי"ם מסביר את כפל הפעלים: "העצב הוא על דבר רע שקרה לו בבחינת עצמו... שאף אם היה שוכב עמה ברצונה... היא נבלה אצל בני ישראל... ולא היה מצד זה חרון אף על שכם שהוא אינו יודע נמוסי בני ישראל שהערלה חרפה היא להם, וזה שנאמר 'ויתעצבו'... (אבל) גוף המעשה שלקחה בחזקה בגזל ובאונס... על זה חרה להם מאד ורצו להנקם בשכם, כי כן לא יעשה אף בדין בני נח".

אנו מניחים שהם "חמומים", אך יתכן גם שהם מכירים במעמד המורכב, במיוחד כשדינה עצמה עדיין בידי שכם, ורוצים לפעול "במרמה ובחוכמה רבה" כנגד החפצת אחותם (**"כי חפץ בבת יעקב"** - פסוק י"ט). תגובתם מעבירה בנו צמרמורת: לרמות אנשים ולגרום לאנשים לחול את עצמם כדי לשחוט אותם בעוד כואבים? אך תגובתם הקיצונית גם משדרת משהו שאני מעריכה עובר בדעתה של כל אשה: לו רק היה שם מישהו בשבילי... לו היה רק היה עונש משמעותי... לו רק לא היה קל כל כך...
יש גם קול שחסר לי מאד בפרק, קולו של אלוהים. אלוהים הוא לא תעודת ביטוח, וכולנו מכירים אנשים שנופנו בדגל האמונה וחטאו ופשעו. ובכל זאת, במקום ש"אין אלוהים", קורים דברים איומים.

ועוד:

אילת וידר כהן, ממייסדות קולך, פסיכולוגית, כותבת על הבדידות של הנפגעת:

<https://www.kolech.org.il/he/beit-midrash-he/952-about-the-loneliness-and-the-guilt-of-the-sexual-harassed-woman.html>

תמי ביטון, ראש מדרשת באר ירוחם ובאר אשדוד, כתבה לקולך על פרשת וישלח:

<https://www.facebook.com/100004382532538/posts/pfbid035E8AoWqNb3tN57WrVcweVPSNXMiPVCRJJ4u9dCiXEh2zaMTfbs8wEfHCEiwdfDDHl/?mibextid=Nif5oz>

ד"ר יעל לוין על בתו של מתתיהו שנסמכה על דינה:

<https://www.kolech.org.il/he/beit-midrash-he/604-an-addition-to-maoz-tzur>